

ÉDOUARD LOUIS

LUHIS

TUMMI

NEN

ÉDOUARD LOUIS:

Ei enää Eddy (2014, suom. 2019)

Väkivallan historia (2016, suom. 2020)

Kuka tappoi isäni (2018, suom. 2022)

Naisen taistelut ja muodonmuutokset (2021, suom. 2022)

Muutos: metodi (2021, suom. 2023)

Monique pakenee (2024, suom. 2025)

Luhistuminen (2024, suom. 2026)

ÉDOUARD LOUIS

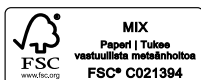
Luhistuminen

Suomentanut

LOTTA TOIVANEN

TAMMI
HELSINKI

Suomentaja kiittää tuesta Taiteen edistämiskeskusta ja WSOY:n kirjallisuussäätiötä.

Sivun 45 sitaatin Valerius Catulluksen teoksesta *Liber Carminum* on suomentanut Jukka Kemppinen.

Sivujen 101 ja 105 sitaatit Julia Kristevan teoksesta *Musta aurinko* on suomentanut Mika Siimes.

Muut lainaukset on ranskasta suomentanut Lotta Toivanen.

Ensimmäinen painos

Ranskankielinen alkuteos *L'effondrement* ilmestyi Ranskassa 2024.

Copyright © Édouard Louis, 2024

All rights reserved

Suomenkielinen laitos © Lotta Toivanen ja Tammi 2026

Tammi on osa Werner Söderström Osakeyhtiötä.

ISBN 978-952-04-7098-2

Painettu EU:ssa

Tuoteturvallisuuteen liittyvät tiedustelut: tuotevastuu@tammi.fi

Kun kuulin veljeni kuolemasta, en tuntenut mitään. En surua, en epätoivoa, en iloa, en mielihyvää. Otin uutisen vastaan kuin sää tiedotuksen tai jonkun, kenen tahansa selostuksen iltapäiväisestä kaupassakäynnistään. En ollut tavannut veljeäni liki kymmeneen vuoteen. En ollut halunnut enää tavata häntä. Toisinaan äiti oli yrittänyt tavutella minua varovasti, kuin peläten, että suuttuisin tai että välillemme syttyisi riita:

”Kuule, ehkä sinun pitäisi antaa isoveljellesi mahdollisuus... Se ilahtuisi siitä. Se puhuu sinusta usein...”

Keskeytin äidin tiukasti, en tunnistanut omaa jyrkkyyttäni, muissa tilanteissa en olisi uskaltanut olla niin jyrkkä. Sanoin, etten halunnut kuulla puhuttavan veljestäni ja että päätökseni piti. Useimmiten äiti kokeili vielä uudelleen, toisella tapaa:

”Sanoin veljellesi: Jos tapaat pikkuveljeä, et sitten muistele menneitä etkä kiusaa sitä teidän vanhoilla kähinöillä. Jätät sen rauhaan. Ja se lupasi. Se lupasi, ettei se enää kelaakaan menneitä.”

Kun en sanonut mitään, äiti antoi äänensä hälvetä, painoi katseensa lattiaan ja siirtyi muihin aiheisiin niin hilpeästi ja

äänekkäästi, että käsitin hänen peittelevän nolouttaan, jonka kariutunut sovitteluyritys ja äkillinen jyrkkyyteni olivat hänessä herättäneet – olen pahoillani, että aiheutin hänelle sellaista tuskaa. Olisi ehkä pitänyt yrittää enemmän. Mutta toisaalta, ehkä pystyn sanomaan tämän kaiken nyt vain siksi, että tässä vaiheessa on liian myöhäistä. Ehkä ihminen pystyy olemaan vilpittömästi pahoillaan vasta siten, kun on liian myöhäistä, en tiedä.

Kuulin hänen kuolemastaan eräänä tiistaina pian herättyäni. Päivä oli kylmä ja harmaa, huurre ikkunoissa sumensi taivaan. Luin paraikaa jotakin, kun huomasin, että äiti oli soittanut monta kertaa. Oli niin varhainen ajankohta, etten jaksanut puhua. Hän kuitenkin soitti vielä kerran, ja silloin minussa heräsi epäily, että jotakin vakavaa tai vähintään tärkeää oli tapahtunut – tunne oli epämääräinen, kuin hahmoton, sanaton ennakkoaavistus. Kun puhelimen näyttöön ilmestyi pikkuveljeni nimi, tiesin, että jotakin poikkeuksellista oli tapahtunut.

Uumoilin tapaturmaa tai kuolemaa – ja olin oikeassa.

Vastasin puhelimeen. Äiti itki. Hän sanoi, että sairaalassa valmistauduttiin ottamaan töpseli irti seinästä, hänen – siis isoveljeni – töpseli, että hän oli elossa vain, koska kone piti häntä elossa. Kone piti yllä kuolleen ruumiin sydämensykettä.

Nainen, jonka kanssa veljeni oli seurustellut monta vuotta, oli löytänyt hänet edellispäivänä, veli oli tuupertunut kotona kuin kuoleva eläin, kuin elukka. Hän oli maannut lattialla, sydän oli pysähtynyt. Kun hänet vietiin sairaalaan, lääkärit totesivat, että maksakin oli pettänyt, ja munuaiset, hänen munuaisensa olivat niin heikot, etteivät ne kyenneet

enää hoitamaan tehtäväänsä. Hänen sisäelimensä olivat haurastuneet jo vuosikausia, liian nopeasti, hän oli viime aikoina rampannut päivystyksessä ja sairaaloissa, mutta nyt toivo oli mennyttä, tämä luhistuminen oli viimeinen tikki. Lääkärit olivat sanoneet äidille, että sydämen pysähdyttyä veljeni aivot olivat olleet ilman happea monta minuuttia ja vaurioituneet, ne olivat sammuneet monesta kohtaa niin kuin asunnon valot sammutetaan yksi kerrallaan, peräjälkeen, tai niin kuin ne – hänen aivonsa – olisivat käpristyneet ruttuun, peruuttamattomasti.

Vaikka hän olisi jäänyt henkiin, lääkärit selittivät, vaikka hän olisi jäänyt henkiin, hän ei olisi enää kyennyt kävelemään eikä puhumaan. Mies, joka selosti tilanteen äidille, oli sanonut, että ei siinä vielä kaikki, kaiken muun lisäksi vatsasta oli löytynyt pahanlaatuinen syöpä, epänormaali möykky, syöpäsoluja, jotakin mitä ei jostain syystä ollut diagnosoitu aiemmin.

Puhelimessa äiti kertoi, että teho-osaston vuoteessa makaavan veljeni kasvot olivat sinertävät, turvoksissa. Veli oli käytännössä kuollut, sairaalassa voitiin pitää häntä hengissä vielä hetken, mutta kaikki oli ohi, siitä ei ollut enää epäilystäkään, äiti oli soittanut minulle kertoakseen, että antaisi kohta hoitotiimille luvan ottaa töpselin irti seinästä. Veli oli kuollut, mutta vain äidillä oli oikeus antaa hänen kuolla. Hän oli 38-vuotias.

Veli oli kuollut, mutta vain äidillä oli oikeus antaa hänen kuolla. Hän oli 38-vuotias.

Veli oli kuollut, mutta vain äidillä oli oikeus antaa hänen kuolla. Hän oli 38-vuotias.

FAKTA NUMERO 1

Eräänä iltana kauan ennen luhistumistaan veljeni oli yrittänyt nousta pinnalle.

Hän palasi.

Hän oli vasta parikymppinen, hän oli lähtenyt kotoa useita kuukausia aiemmin, ja kun hän seisoι edessämme, emme enää tunnistanee häntä.

Hän ilmestyi huoneeseen, jossa söimme päivällistä television pauhatessa, isällä kaukosäädin kädessä, äiti tarjoilemassa ruokia, ja katse lattiassa hän sanoi:

”Nyt lykästi. Nyt löytyi jotain.”

Hiljaisuus.

Veljeni toisti: ”Nyt löytyi”, ja samalla hän otti taskustaan vahapaperin. Paperi oli toiselta puolelta himmeä ja toiselta kiiltävä, ja siinä luki jotain mistä en saanut selvää. Hän katsoi paperiaan, sitten meitä, sitten taas paperia, ja pitkän tauon päätteeksi hän ilmoitti, että oli saanut töitä lähikaupungin lihakaupasta. Hän kertoi: hän oli muutama päivä sitten poikennut ohimennen liikkeessä ja tutustunut kauppiaseen, joka oli heti tykästynyt häneen ja ymmärrettyään hänen etsivän töitä tarjonnut työpaikkaa, vaikka ei edes tuntenut häntä.

Veljeni sanoi oppivansa pian uuden ammatin, aivan erityisiä työtapoja, taitoja, joita kaikilla ei ollut mutta jotka hän pian hallitsisi. Hänellä olisi jotakin, mitä muilla ei ollut, hän korosti, hän oppisi leikkaamaan ruhon, loihtimaan eläimen ruumiista paloja, jotka saisivat lihatiskillä veden herahtamaan asiakkaan kielelle, hän oppisi irrottamaan ruhosta kaikkein mehevimmät lihanpalat, kukaan ei osaa sellaista, mutta hänpä osaisi, sitä hän meille hehkutti, jonain päivänä hän avaisi oman liikkeen, oman lihakaupan – hän puhumistaan puhui – hän avaisi oman lihakaupan, ja myöhemmin hän vuorostaan siirtäisi erityistaidon muille, hänet tunnustettaisiin Ranskan parhaaksi työntekijäksi, ja hän saisi siitä hyvästä pokaalin, hänet kutsuttaisiin ehkä ulkomaille opettamaan muita, ehkä hän matkustelisikin, sellaisia hän vaahotosi. Veljeni halusi aina valloittaa koko maailman, hänellä oli aina suuria unelmia, ei koskaan pieniä, ei koskaan niitä pieniä unelmia, joita useimmilla on, että hankkii talon, ostaa auton ja käy sunnuntaiajeluilla, veljeni unelmoi aina maineesta ja kunniaista, ja uskoakseni juuri suuret unelmat ja toisaalta epäsuhta niiden ja hänen kohtalokseen kointuneen Pohjois-Ranskan surkean köyhyyden välillä tekivät hänestä onnettoman.

Unelmat kalvoivat veljeäni.

Minä olin vasta kolmetoistavuotias, mutta kun hän ilmestyi keittiöön vahapaperi kädessä, ymmärsin, että hän oli tullut kostamaan sen, mitä isä ja muut ajattelivat hänestä.

Hän tiesi, että lähipiirissä häntä pidettiin luuserina. Sitä nimitystä hänestä usein käytettiin, koska hänellä ei ollut työpaikkaa eikä hän sellaista ollut aiemmin edes etsinyt ja koska hän oli jo parikymppisenä, aivan liian varhain, joutunut kahnauksiin poliisin ja oikeuslaitoksen kanssa ja

koska hän käytti huumeita. Veljeni tiesi, mitä muut hänestä selän takana sanoivat, ja vaikka olin hyvin nuori, ymmärsin sinä iltana, että hän halusi lihakauppiaan lupauksella osoittaa, että muut olivat olleet väärässä.

Hän ojensi paperin isälle, joka otti sen käteensä. Siinä vaiheessa me kaikki, minäkin, olimme ymmärtäneet, että se oli sitä sellaista vahapaperia, johon kauppiaat paketoivat lihanpalat. Isä tutki paperia hetken kulmat kurtussa, paperi natisi hänen sormissaan, sitten hän ojensi sen takaisin veljelleni vaitonaisena. Veli otti paperinsa ja ihmetteli, miksei isä reagoinut vaan pysyi vaiti, mistä tärkeää ilmoitusta seurannut hiljaisuus johtui, mutta kun hiljaisuutta ja veljen ihmettelyä oli tovin jatkunut, isä purskahti nauruun ja röhötti pitkän aikaa.

Hän nauroi, röhönauru täytti huoneen, ja hän sanoi, muistan sen hyvin, voin yhä tuntea keittiön tunnelman ja lämmön kasvoillani, isä sanoi: Mitä ihme pelleilyä tämä on? Luuletko, että uskon tommosta luuseria, joka ei ole ikinä osannut mitään elämässä? Tommosta surkimusta? Luuletko, että uskon juttujasi vain koska heiluttelet jotain halvatus paprua, jota kuka tahansa voi esitellä? Pidätkö minua tosiaan niin tyhmänä? Luuletko, että olen niin tyhmä, että pidän jotain halvatus paprua työsopimuksena? Ala vetää – isä kääntyi takaisin televisioon päin. Hän jatkoi televisionkatselua, aivan kuin veljeni ei olisi koskaan tullutkaan.

En muista, miten veli reagoi. En muista, suuttuiko hän, huusiko takaisin vai katsoiko vain paperia kädessään mitään sanomatta, pää painettuna ja hiljaisena.

Isä erehtyi. Sinä päivänä kun veli kertoi asiasta, sen todenperäisyydestä ei voinut mennä takuuseen, mutta nyt

me tiedämme, että veli puhui totta, viikkoa myöhemmin hän aloitti työt lihakaupassa – vaikka saikin sitten potkut juomisen ja myöhästelyn takia, mutta se on toinen tarina. Sinä iltana hän ei valehdellut.

Muistan, että veljeni lähti hiljaisena – muistaakseni. Emme tienneet, minne hän meni. Tuntia myöhemmin hän soitti äidille. Ja itki. Hän sanoi makaavansa junanraiteilla, hän odotti että juna tulisi ja ajaisi ylitse, hän halusi kuolla. Hän pyysi äitiä kuuntelemaan hiljaisuutta, rautatietä ympäröivän maaseudun hiljaisuutta, öisten puiden hiljaisuutta, kostean maan hiljaisuutta. Hän odotti, että äiti tukisi häntä, olisi hänen puolellaan, koska äiti oli usein hänelle lempeämpi kuin isä, mutta hänen puhuessaan äiti pysyi hiljaa ja isä vain naureskeli: *Jaha, nyt sitten vielä itsemurha, kattia kanssa, siitä vaan, mukavaa itsemurhaa, heippa.*

He lopettivat puhelun.

Myöhemmin veljeni kertoi, että tuon tilanteen jälkeen hänen elämänsä ei palannut ennalleen. Hän sanoi, että lihakauppapaperin tyrmäys oli uusi viilto hänen Haavaansa ja kaiketi siihen, mitä hän piti ja oli aina pitänyt olemassaolonsa ytimenä.

Puhelimessa äidin ääni värisi. Puhelun päätteeksi lupasin mennä pohjoiseen auttamaan häntä sairaalan ja hautausoimiston järjestelyissä. Hän kysyi:

”Milloin pääset lähtemään, mitä luulet?”

Minä vastasin:

”Nyt heti.”

Äiti toisti, se oli puoliksi käsky, puoliksi rukoilua:

”Nyt heti, hyvä. Tarvitsen sinua.”

Katsoin puhelimeltani, että tunnin päästä lähtisi juna. Olin alusvaatteisillani, piti vielä käydä suihkussa ja pakata laukku, matka rautatieasemalle kesti neljäkymmentä minuuttia, oli pidettävä kiirettä, harjasin hampaat suihkussa ja ajattelin: *Vauhtia*, saippuoin itseni ja kuiskailin mielessäni: *Vauhtia, vauhtia*.

Juoksin kadulla tukka märkänä, kylmyys vihloi kosteita hiusjuuria, oli outoa juosta veljen kuoleman takia. Mietin, mahtoivatko ihmiset kadulla osata kuvitella, miksi juoksin. Ajattelin, että aina nähdessäni jonkun juoksevan kadulla, olin olettanut heidän juoksevan, koska he pelkäsivät myöhästyvänsä bussista tai tärkeästä palaverista, siis jostain vähäpätöisestä syystä, ei veljen kuoleman takia.

Veli on kuollut. Kelailin lausetta mielessäni. Ensimmäiset pintaan nousseet ajatukset olivat yksinkertaisia: ”En ikinä enää näe häntä, en ikinä enää kuule hänen ääntään.” Kuolema on arkinen asia, jokainen tietää ajattelevansa vielä joskus tällaisia lauseita, ja silti ne tuntuvat joka kerta uusilta, ikään kuin ne kokisi ensimmäistä kertaa.

Ikään kuin maailma alkaisi jokaisen kuoleman kohdalla alusta.

”En ikinä enää kuule hänen ääntään. Häntä ei enää ole.”

Lauseet eivät tuntuneet pahalta, ne vain yllättivät minut.

Sitten mieleeni ilmestyi kuvia:

Se kerta kun veli sytytti kylän urheilukentän katsomon palamaan.

Ensimmäinen kerta kun lapsuudenkotiini soitti keskellä yötä nainen, joka kertoi, että veljeni hakkasi häntä.

Kaikki ne kerrat kun katselin veljen raaputtavan arpoja siinä toivossa, että voittaisi muhkean summan ja voisi aloittaa uuden elämän.

Kaikki ne kerrat kun hän raahasi minut mukanaan työvälytystoimistoon ja haki raskaita ja huonosti palkattuja töitä, koska hänen kaltaiselleen oli tarjolla vain sellaisia.

Kaikki ne kerrat kun hän sanoi kärsivänsä.

Tiesin, että jonain päivänä minun pitäisi järjestää muistoni, rakentaa niistä jotakin.

Ehdin rautatieasemalle ajoissa ja nousin junaan hengästyneenä. Vaunu oli tyhjä. Hiljaisuudesta, penkkeihin painuneista supinoista ja ikkunasta näkyvän taivaan kalsean harmaista sävyistä välittyi vaikutelma, että koko maailma

oli yksissä tuumin luonut sopivan taustan tilanteeseeni.
Lähetin äidille viestin: *Tulossa, siellä reilun tunnin päästä.*

Viesti ei mennyt perille. Äiti oli varmaan paraikaa sairaalassa, paksujen seinien sisällä, poikansa ruumiin vieressä.

FAKTA NUMERO 2

Kun opin tuntemaan veljeäni, opin vihaamaan häntä: eräänä yönä ulkoiset olosuhteet yhyttivät meidät, ja silloin ymmärsin millainen hän oli ja vihasin häntä. Lihakaupan paperiepisodista oli kulunut vuosia, veljeni asui silloin kaupungissa, jossa kävin lukiota. Hän oli muuttanut autokorjaamon yhteydessä olevaan nuhruiseen kahden- tai kolmentoista neliön yksiöön. Se oli aiemmin varmaan ollut työväline- ja varaosavarasto, seinissä oli ruosteläiskiä ja se haisi polttoöljyltä. Omistaja antoi veljeni asua siinä, ja vastapalveluksena veli auttoi remontoimaan asuntoja, joita mies osti ja kunnosti myytäväksi.

En muista, keksinkö sen itse vai ehdottiko sitä joku, mutta ajattelin, että voisin yöpyä veljen luona ylioppilaskirjoitusten ajan. Olin kuvitellut, että nukkuisin hänen luonaan paremmin ja pidempään kuin vanhempieni luona neljänkymmenen kilometrin päässä. Soitin ja kysyin, sopisiko järjestely, ja veli suostui. Hän innostui ideasta, välttyisin matkustamisen riesalta. Hän jopa sanoi – mikä oli hämmästyttävää häneltä – että voisin käyttää säästyneen ajan keräämiseen, lukea oppikirjojani ja muistiinpanojani.

ÉDOUARD LOUIS (s. 1992 Hallencourtissa) kirjoitti esikoisteoksensa *Ei enää Eddy* vain 21-vuotiaana. Kirjasta tuli arvostelumenestys, jota myytiin yli 300 000 kappaletta, ja se herätti kiivasta poliittista keskustelua. Sosiologiaa opiskelleen Louis'n teoksia on käännetty yli 30 kielelle, ja häntä on kutsuttu yhdeksi sukupolvensa tärkeimmistä kirjallisista äänistä.

Luhistuminen on riipaiseva tutkielma sisarussuhteista, syyllisyydestä ja siitä, kuinka pahasti unelmat voivat sortua. Aiemmin lapsuudestaan ja vanhemmistaan kirjoittanut Édouard Louis ottaa nyt käsittelyyn alkoholismia sairastaneen veljensä.

”Voimakkaassa uudessa romaanissaan Louis etsii selitystä ja oikeutusta 38-vuotiaan alkoholistiveljensä kuolemaan. Matkan varrella hän joutuu luopumaan kaikista ennakko-oletuksistaan ja käsityksistään, kaikesta, mitä on pitänyt totena.”

LE MONDE

Päällys: Perttu Lämsä

